

Arnošt Lustig

Démanty noci

Uchvacující hrdinství mladých lidí
tváří v tvář kruté realitě

Mladá fronta

Démanty noci

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na

www.mf.cz

www.e-reading.cz

www.palmknihy.cz

MLADÁ FRONTA

Arnošt Lustig

Démanty noci – e-kniha

Copyright © Mladá fronta, a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

MLADÁ FRONTA

Arnošt Lustig

DÉMANTY
NOCI

Mladá fronta

Copyright © Arnošt Lustig – dědicové, 1958, 2011

ISBN 978-80-204-2393-1 (tištěná kniha)

ISBN 978-80-204-5026-5 (ePDF)

ISBN 978-80-204-5025-8 (ePUB)

ISBN 978-80-204-5027-2 (Mobi)

V bludičkách noci, kterou je válka, jsou děti dýmánek světla
a smutným květem naděje. P R A V D A

Je-li v člověku něco bezelstného a čistého i v dospělosti a stáří,
jsou to někdy jen nejlepší pozůstatky z dob jeho dětství.

Z K U Š E N O S T

To dobré v člověku se projevuje činem. V Í R A

Sousto

Ervín se mračil. Jeho kočičí oči, vsazené do podlouhlé úzké lebky, proplouvaly neklidně víčky. Svíral rty hněvivě, do tenké nafialové křivky. Sotva odpověděl Čikimu na pozdrav. Pod paží mačkal kalhoty, stočené do klubka.

„Co za ně dáš?“ zeptal se po chvíli. Nechal teď plandat nohavice ve vzduchu a řídkým, ořechově hnědým tkanivem na zadnici prosvítalo.

Čiky se šklebivě zazubil: „Kdes tohle sebral?“

A pak: „V tomhle spodním rouše,“ okukoval manžety a podšívku, „by se neukázal ani Kristus.“

„Mně zajímá teď jenom jediný, Čiky,“ odrážel úsměch Ervín. „Co bych za ně moh’ dostat.“ Řekl to rychle, skoro až příliš, jak se mu zdálo.

„Ani vzkříšenej Kristus,“ opakoval ledabyle Čiky, „v tý nejpodělanější lodžský ulici.“

A hned, když viděl, jak to Ervínovi cuká u čelistí: „Na kolenou jsou ještě dost dobrý, Kdes je vzal?“

Vlaštovky létaly docela nízko. Ervín je pozoroval se snivou nepřítomností a neodpověděl, poněvadž tuhle otázku čekal, připravil se na ni a obrnil se proti ní již tolikrát cestou sem. Začal zas pozvolna stáčet své málo oslnivé zboží.

Na rohu se ukázal člen vnitřní pořádkové služby.

„Smradi zelený,“ prohodil ledově a přelétl zášlehem oka jejich pohublá tílka.

A potom: „Koukejte zmizet.“

Otočili se k němu nevšimavě zády.

„Snad to není taková tajnost,“ ozval se potom Čiky. „Každej pozná, že jsou to kalhoty velkýho člověka.“ A zlostněji: „Čeho se bojíš, pitomče. Snad ti je nesežeru.“

„Čeho bych se bál?“ odpověděl vyhýbavě Ervín. Zase mlčel a mrkal a cukání se mu trhavě ukázalo na tváři.

Sevřel pevně nohavice pod paži: „Potřebuju je proměnit.“

„Je to hadr,“ prohlásil najednou Čiky znalecky.

„Není to hadr,“ odpověděl věčně Ervín, „kecáš. Je to anglická látka.“

„Pokusil bych se teda někde,“ podvolil se Čiky, „ale na půl.“

„Jak to?“

„Krásně,“ řekl Čiky s převahou. „Tys je někde otočil a já je proměním.“

A pak, když mu Ervín předal balíček, vytáhl Čiky z kapsy kus motouzu a převázal jej, s uměleckou kličkou. Stáli zde v úzké uličce, vydlážděné jen řídce kočičími hlavami, a lidé, pokud tu občas procházeli, se jim museli vyhýbat. Někde v pozadí tu a tam zahrčela tramvaj, ale nebylo ji vidět. Někdo na ně začal kývat z protějšího okna. Nevěnovali tomu pozornost a nepoznali, zda jim hrozí nebo kyne.

Teď držel menší s nich, Čiky s dohola ofikanou hlavou, hnědé kárované kalhoty pod paži zrovna tak úzkostlivě, jako prve Ervín. „Ale abys neucuk,“ zapochyboval. „Já si s tím ošoupu nohy a ...“

„Neboj se,“ řekl rychle Ervín. Sotva se zbavil kalhot, bylo na něm znát ulehčení. Cukání u čelistí mu docela ustalo.

„To já jen tak,“ kasal se hned Čiky. „A jestli si jako o tamtom myslíš, že je to taková tajnost, je mi to tedy fuk.“

„Umřel mi fotr,“ řekl náhle Ervín věčně.

„Aha,“ odpověděl Čiky. „Ptám se kvůli tomu, co bych měl říct, kdyby něco ...“

„Samo,“ prohodil Ervín a pořád se díval do země.

„Taky jsem to nemoh' vědět,“ dodal Čiky s omluvnou výčitkou.

„Teď je zajímavý jen jedno, jestli to máš kde vyměnit,“ řekl opět rychle Ervín. Vrhł kradný pohled na Čikyho obličej a pak zase na kalhoty. „Ale honem, rozumíš.“

„Mám,“ odpověděl pohotově Čiky. „To je jasný.“ Napadlo ho ihned, že Ervín hodlal zvýšit hodnotu svého zboží, když bylo od jeho otce a když se s ním *tohle* stalo.

„Kde?“ dorážel Ervín.

„U starýho Mojšeho,“ lhal Čiky.

„Kdo to je?“ ptal se Ervín. „Tohle jméno jsem ještě neslyšel.“

„Největší lump v Lodži,“ odpověděl Čiky přesvědčivě. Pásl se na Ervínově údivu.

„Jen se moc nenaparuj,“ hučel Ervín. Nebylo mu příjemné handrkovat se tu, i když by mu na tom jindy vůbec tak nezáleželo. Ani vlastně nechtěl. Něco mu tahle slova vkládalo do úst.

„Žes o něm ještě neslyšel,“ podotkl Čiky, „na tom nemůže docela nic změnit. Je to největší gauner v Lodži. Originál, Ervíne.“

„Co by mi za to moh’ dát?“ dotázal se Ervín hluše.

„Snad *nám*, ne?“ opravil ho Čiky.

„No jistě,“ řekl Ervín. Ale znělo to tak divně. Skoro se bál, že tomu nebude chtít Čiky věřit, když to říká tak plačtivě.

„Moh’ by navalit čtvrtku chleba nebo pár deka mouky,“ rozvažoval Čiky nahlas, „protože (teď rozmotal uzel a znovu roztáhl kalhoty) kolena nemají docela žádný záplaty. Možná i o gram víc, Ervíne, ale to ti nemůžu zaručit předem.“

„Potřeboval bych citron,“ vyhrkl najednou Ervín. Skoro vytřeštil oči. Vězelo to v něm celou tu dobu, co tady čachrovali, jako přílepené, ale teď to konečně oderval. „Když ne celej, aspoň půlku.“

„Já zase,“ zaculil se Čiky tváří k obloze, po níž pluly potemnělé vlaštovky s bílými bříšký a špičatými křídly, „bych potreboval strejdu na Floridě. Aby mi poslal efidevit.“

„Sám bych ho nechtěl,“ vysvětlil mu Ervín.

„Nebud’ pitomej,“ řekl zkrátka Čiky. „Kde by starej Mojše, a vím já kdo jinej, tady vzal citron? S těma je to tu horší (nemohl na nic vhodného přijít) než ...“

Najednou na sebe vzala Čikyho tvářička rozkošnický výraz, protože pomyslel na čokoládu. A zároveň uvažoval o tom, jak to má přece jen Ervín dobré, že získal tyhle kalhoty, a poklesly mu nakysle

koutky. Kde je konec s věcmi jeho otce, napadlo ho, který už zemřel kdoví kdy. Ale neřekl nic z toho nahlas.

„Povídám ti,“ řekl umíněně Ervín, „že ho nepotřebuju sám pro sebe.“

„I kdybys ho chtěl pro zázračného rabína,“ odsekl Čiky, „citron je citron.“

„Jestli ho ségra nedostane,“ řekl Ervín, tak suše, jako prve, když tohle začalo, „je to s ní jistý.“

„Oč u ní běží?“ zeptal se Čiky mimochodem a zabaloval opět kalhoty.

„Přesně to nevím,“ odpověděl Ervín. Nějaká avitaminóza, ale moc blbá. Doktor u ní byl ráno a prohlíd' taky mámu; měli jsme toho plnou šišku, poněvadž fotr leště ležel *vedle*.“

„Heleď,“ řekl Čiky s nepatrným přidechem uznalosti, „v nejlepším ti donesu kus chleba, rozdělíme se o něj a bude to dobrý. Poněvadž (zavázal pečlivě uzel) kdybysme měli bejt na tenhle hadr štyry – tvoje ségra, máma a ještě ty a já – ždíbli bysme si jako brabci z vyd'obanýho koňskýho kaštanu, a to nemá páru.“

„Nemel,“ řekl Čiky, „nebo toho necháme. Takhle bysme se nedo-
hodli do soudnýho dne.“

Pak se Čiky zakoukal na střechy. Vzadu opět hučela a drnčela tramvaj. Tahle elektrika mu pokaždé připomněla, že i v tomhle městě jsou lidé nějak jiní než oni tady, že si mohou jezdit, dokonce i přes ghetto, ale jen mezi ostnatými dráty a posty (aby snad někoho nenapadlo něco vyhodit anebo dokonce zvnitřku naskočit), než tramvaj opustí zapovězené pásmo. Pak se obořil na Ervína.

„Něco přece tý holce bejt musí,“ zahučel zlostně. „Avitaminózu má každej. A ty bys to měl jako její brácha vědět. A bejt opatrněj. Co když má něco nakažlivýho a já se tu párám s tvejma mizernejma kalhotama a už to mám taky.“

„Neboj se,“ odrážel ho Ervín. Umiňoval si, že se nesmí nechat ničím zastrašit; ani těmihle řečmi; *tyhle* kalhoty přece nemůže dát laci-
něji, božínku, nemůže to Čikymu vyklopit. „Něco teda má,“ připustil, „ale nakažlivý to není. I když to přesně nevím.“

„Písemně bys mi to nedal,“ houkl Čiky vyčítavě.

„Jdu domů,“ řekl pak Ervín.

„Koukni,“ ozval se Čiky najednou. „Mohli bysme se po tom citro-
nu pozeptat spolu.“

„To ne,“ řekl Ervín potichu.

„Proč?“

„Raděj ne,“ opakoval ztichle Ervín. A opět se viděl, jak se to celé odehrálo, než sem přišel; jak stahoval z otce ty kalhoty. Tělo už tuhlo, tak divně; musel si přitom stále opakovat: *tohleto byl tvůj otec, živej člověk, a ještě včera a možná, že ještě v noci. Ale už ne.*

„Já nemám fotra ani mámu,“ řekl Čiky.

„To já vím,“ odpověděl Ervín.

Obloha nad nízkými střechami byla teď jako docela mělké mrtvé moře. Nahoře poletovali tiše a klouzavě malí černí ptáci. Obloučky kamenné dlažby, na nichž přešlapovali, byly čím dále tím menší, a šedě mu unikaly.

„Tak já s tím pak skočím k vám,“ řekl potom Čiky.

„Dokdy to stihneš?“ zeptal se Ervín.

„Do odpoledne,“ řekl Čiky, „nejpozději do štyr.“

„Ale Čiky ...“

„Co?“

„Nic u nás neříkej.“

„Copak jsem praštěnej?“

Potom se rozešli. Čiky rychle zmizel někde poblíž hučení tram-
vaje a Ervín zamířil k domovu. Někde za ním, v ozvucích toho po-
vědomého, omšele dráždivého zvuku, byly mravenčí krámky. Tak to
vycházelo, pomyslel si, jak předpokládal. Třeba by to dokázal vymě-
nit sám. Ale nešlo to – dneska. Jak znovu vážil celý sled událostí, od
chvíle, kdy se to s otcem stalo, až k okamžiku, kdy vrazil kalhoty do
rukou Čikymu, dolehlo to na něho nepřijemnou tíhou. Pak se ztratil
v uličce ještě užší, než se prve rozešel s Čikym. Zapadl do jednoho
z trpasličích krámků, který jím už dávno nebyl, protože roleta se
nedala stahovat ani vytahovat a předchůdci, kteří z něho udělali byt,
zmizeli za velkou zdí a uvolnili jím svoje místo. Všechno zde bylo

zabedněno víky od beden, světlo ulice sem téměř nepronikalo. Tady bydlel.

Matka ho uvítala chrapotem. Již dlouho se nepodobala ženě, s kterou sem přijel. Měla teď navíc oteklou nohu; nemohla z postele a se vším čekala na něho.

„Kdes byl?“ zeptala se ho po chvíli.

„Venku,“ odpověděl vyhýbavě, spíše ke zdi. Vždycky, když dlel zde, zalézal nejraději do tohoto kouta, kde byl otočen ke všem zády, i k sestře, jež také ležela. Balil si nohy do zbyků své houně; vyrovnával záhyby a nedíval se na ně.

„Sehnal jsi něco?“ zeptala se matka.

„Ne,“ řekl.

„Proboha, Ervíne, co budeme dělat?“

„Nešlo to,“ řekl zas ke zdi. „Snad později odpoledne.“

„Miriam,“ pravila matka k sestře, „nekašlej, namáhá tě to.“

„Mirko,“ zavolal Ervín.

„Miriam,“ opakoval po chvíli, když neodpovídala.

„Ona nemluví?“ zeptal se matky.

„Namáhá ji to,“ odpověděla mu. Měl by ses po něčem podívat.“

„Nikde nic není.“

„Ale měl bys to snad zkusit,“ trvala matka tvrdošijně na svém.

A potom, když mlčky ležel: „Jdi ven.“

„Povídám ti,“ hučel, „že nikde nic neseženu.“

„Měl bys jít,“ řekla matka zatvrzele. „Vidíš snad Miriam, ne?“

„Vidím,“ odpověděl. „Ale vždyť nikde nic neseženu.“

„Proboha,“ řekla matka ostřeji. „Poslouchej mne. Jdi ven.“

„Nepůjdu,“ odsekl jí. A: „Protože jsem už byl – nikde nic není.“

„Ervíne,“ ozvala se matka. „Miriam dnes nic nejedla.“

„Já taky ne,“ odpověděl. Obrátil se ještě víc ke skvrnám ve zdi. Odněkud zaslechl drobné šramocení – myši; byly docela blízko, i když je nebylo vidět. Zatoužil po tom, některé z těch rámusivých zvířátek chytit. Pohládit je a potom zabít. Nebo je nejdříve usmrtit a pak si hrát s něžným šedavým kožíškem.

„Už tady byli?“ zeptal se po dlouhé chvíli.

„Ne,“ odpověděla unaveně matka. „Nebyli. Ještě leží v chodbě.“

A potom: „Proč nechceš jít ven?“

„Chci,“ řekl vlídněji. „Ale nemá to cenu.“

„Ervíne, dítě ...“

„Mami, nech toho.“

„Zkus to jen.“

„Nech toho,“ křikl.

Pak, když bylo chvíli ticho, rozrušila je Miriam svým kašlem. Ale neřekla ani slovo, i poté, co se utišila, a zamyšleně se dívala ke stropu.

Byl rád, že nemluví, a že nic nechce. Stáhl si hlavu mezi kolena a zacpal uši. Šramocení neviditelných zvířátek tu stále bylo. Vedle, myslel si, leží tedy ještě otec. Je bez kalhot (to matka neví), zachumlaný do nejhorší houně, kterou tu měli. Ale matce ta pokrývka jistě chybí. Kdyby ji napadlo jít si ji vzít, viděla by, co udělal. Ale naštěstí se nedokáže už ani pozdvihnout – noha ji neudrží. A možná, napadlo ho také, že pak otce odnesou i s tou dekou. Už tu měli být. Mají asi hromadu práce, usoudil. Snad to do večera stihnou. To by bylo nejlepší; matka by se pro tu houni mohla také pajdat.

„Někde je tu prý zázračný rabín,“ řekla zemdeně matka. „jdi k němu, a pověz mu, že tě posílám a že ho prosím na kolenou, aby sem přišel.“

„Nevím, kde je,“ odpověděl. „A kdyby byl zázračnej, nikam nepůjde.“

„Tak se zeptej,“ řekla matka. „A nezlob mě.“ Ale její posunky už ztratily někdejší rozhodnost; byly vyčpělé a nepůsobily na něho.

„Nikam nepudu,“ hučel. „Dejte mi pokoj. Nemá to cenu.“

Najednou ho napadlo, že by bylo lepší, kdyby tam ležela matka s Miriam vedle otce, protože tohle všechno pro ně není. Zjevilo se to před ním jako temně zářivé krystalky; zaplnily celou zšeřelou místnost. Vše tím hned prosvětlo.

„Proč nechceš nikam jít?“ zeptala se po chvíli opět matka.

„Poněvadž to nemá žádnou cenu,“ řekl. „Zbytečně se vysílím. Se-
ženu ještě něco k večeři.“

„Miriam to tak dlouho nevydrží.“

„Vydrží,“ houkl.

„Otec to taky nevydržel,“ namítla matka.

„Poněvadž už byl starej.“

„Ervíne ...“ spustila matka nanovo.

„Vlezte mi všichni na záda,“ zahučel, „ani se nehnu.“

Seděl tu notnou chvíli, pozoroval pohyby stínů a v duchu slyšel, jak narážely do oprýskaných skvrn v omítce. Jestliže přijdou pro otce ještě odpoledne, napadlo ho, bude to dobré. Ale tušil i opak všeho, jako by to zde tkvělo zobrazeno ve skvrnách a prohlubních zdí, že nepřijdou-li, začne se otcovo tělo rozkládat a páchnout. Maminka polehává s tou nohou a Miriam tolik kašle, prve se mu zdálo, že chce všechno to bolavé vykašlat. Sotva takhle dlouho vydrží, usuzoval, konec války je ještě daleko; postové kolem tramvají mají ty chleběrny tak sveřepě nařvané, pošilhávají si klidně přes dráty.

Zakručelo mu v žaludku. Zabořil si tváře do dlaní a mlčel. Vyčkával, kdy matka zase začne. Nezačínala a skoro mu to chybělo. A pak zase myslel na chodbu vedle a na *to temné* v dece. A zároveň s tím mu splýval obraz kalhot, které před chvílí odnesl Čiky. Táta poslední dobou tolik stonal, pomyslel si najednou, je to pro něj v té houni přece jen daleko lepší.

V břiše mu opět zahrčelo. Alespoň, pomyslel si, neslyší ty pitomé myši. Pokusil se usnout. Nešlo to. Ale určitě také kvůli tomu, že matka tak halasně pohekávala.

Z ulice sem dolehlo bušení na vnější stranu rolety. Zalehlo k němu jako hmatatelná ozvěna.

„Tos ty?“ zakřičel Ervín.

„Ne,“ ozvalo se zvenku, „to je zázračnej rabín s bandaskou na mlíko.“

„Jdu tam,“ obrátil se Ervín k matce.

„Brzy se vrat,“ odpověděla.

„Co bych tam asi dělal?“ zahučel za sebe a začal se protahovat ztemnělou škvírou v rozestouplé zdi. Šlo mu to snadno, s tělem, vychrtlým na kost, úzkou podlouhlou hlavou a vyvalenými zelenými kukadly. Cítil neustále matčin pohled v zádech, jeho prosebnou žádostivost.

Na dvoře si narovnal tílko, až to zaprašťelo. Čiky tu nebyl. Zůstal na chodníku.

„Co tu okouníš?“ obořil se pak na Čikyho. „Cos dones?“

„*Něco*,“ nafoukl se Čiky.

„Co?“

„I přes ty fleky na zadku,“ začal Čiky od lesa, „mi dal víc, než jsem doufal. Půl jsem si toho vzal cestou, jak jsme si ujednali, druhéj díl ti nesu.“ Vytáhl z kapsy krajíc chleba, pečlivě zabalený do špinavého šátku. Podal ho Ervínovi.

„Tenhle jedinej krajíček?“

„Mělo to fleky na zadku,“ opakoval číhavě Čiky.

„Tenhle mrňavej kousek?“

„Myslíš snad, že jsem toho dostal víc?“

A uraženě: „Už jsem ti pověděl, že to mělo fleky na zadku. A že ten starej *tenhleten* je největší zloděj v Lodži.“

„Dej to sem“, zachrčel Ervín. Už nevyřkl ani slůvko, ačkoli si prve myslel, když Čiky čekal na chodníku před barákem, že snad přece sehnal kousek citronu a že se chce vytahovat a ukazovat se s tím lidem pro velké oči, protože zrovna takový Čiky byl.

Vytrhl mu krajíc, obracel se pomalu a zklamaně.

Protáhl se zpátky rozsedlinou.

V šeru vyhledal lůžko, na němž ležela matka.

„Chytej,“ vyhrkl zlostně; hodil po ní skrojkem.

Slyšel, jak trochu zaúpěla do šera, protože chléb se odrazil od její tváře, a jak bezmocně šmátrala dlaní po zemi, než ho našla, protože bolavá noha jí zabraňovala vstát. Konečně ho měla; dýchala hlasitě a přerývaně a rozlomila ho na tři kousky.

„Tohle je tvoje,“ řekla.

„Já nechci,“ zahučel.

„Ervíne?“ zeptala se udiveně.

Mlčel, třeštil široce vyvalené oči ke škvírám v bedněni a bál se hrozně, že se ho znovu zeptá.

„Proboha Ervíne!“

„Už jsem měl,“ vyrazil ze sebe.

„Kolik sis vzal?“ zeptala se.

Zatáhlo se mu něco v hrdle. Nemohl již hovořit. Myší tlapky se teď ozvaly přímo nad ním.

„Neboj se,“ zahučel konečně. Měl strašlivou chuť lapit některou z myší a hodit ji tam do hlav lůžka, zaházet celou tu zšeřelou postel.

Vylézal ven; to ošklivé v něm stále vězelo; a věděl, co si matka myslí.

Chvíli šli mlčky. Slévalo se to v něm všechno dohromady. Ale tady, když tu šel jenom s Čikym, docela takhle blizoučko, že se div nedotýkali jeden druhého lokty nebo rameny, se to zase rozlilo. Čiky je kamarád. Je to skoro víc než bratr. Opřel se o něho. Najednou dostal takovou úplně zvláštní, divnou chuť vztáhnout paži vzhůru; dotknout se alespoň prstem oblak. Kdyby byl vlaštovkou, napadlo ho, bylo by to děsně lehoučké. Proháněl by se po nebi, třeba i kdyby přšelo, protože by skákal po obloze svrchu jako po roletě.

„Koukej, Ervíne,“ ozval se najednou Čiky.

„Co?“

„Ten stařec mi něco ohromného pověděl.“

„Tak buď rád.“

„Tebe to nezajímá?“

„Zajímá, co ti řek?“

„Na něco se mi ptal.“

„Na co?“

„Jestli tvůj táta neměl ...“

„Co?“

„Něco ...“

„Co by měl mít?“ zeptal se Ervín. „Bylo to hladý. Ten tvůj stařec má vylízanej mozek.“

„Tak jsem to nemyslel,“ odpověděl Čiky. „Třeba nějakej prsten.“

„To neměl,“ mávl Ervín unaveně rukou. „A matka taky nemá.
„Naznačil mi to kvůli tomu citronu,“ začal zase Čiky vyčkávavě.

„Co ti naznačil?“

„Že by to možná šlo, ale za zlato ...“

„Fotr žádný neměl.“

„Snad někde ano,“ řekl Čiky. „Ten stařec v tom dovede chodit.
Hned mi naznačil co a jak.“

„Tak se vymáčkni rovnou,“ zahučel Ervín; ale zavalilo ho zase to temné, co v něm stoupalo jako ledová vlna, čím vlastně od první chvíle rozpoznal, oč jde.

„V puse,“ řekl konečně Čiky.

„A co?“ téměř vykřikl Ervín.

„Třeba zlatý zuby.“

„Cože?“

„Jakýpak cože. V puse prostě. To snad chápeš, ne?“

Ervín se zastavil a Čiky ho následoval. Pak na něho Ervín užasle pohlédl, vyvalil oči a rozevřel ústa.

„Co na mě tak civíš, člověče,“ řekl hněvivě Čiky. „Za to by ten citron musel najisto bejt.“

Najednou mu dal Ervín facku. Čiky měl takovou docela malou tvář, trochu do trojúhelníku, nahoře šišatou, to bylo hezky vidět, poněvadž byl úplně dohola. A pak druhou. A začal ho bít do obličeje a do prsou, kam se trefil. *Protože to bylo teď jako by viděl otce na chodbě v té děravé houni, a jako kdyby mu zrovna stahoval ty kárované kalhoty; a zase si představoval, že je to táta a že pro něj přijdou; a že ho ještě před tím okradl i jako mrtvolu, a že by ten chleba stejně nemohl polknout, i kdyby si vzal od matky svůj díl, aby nepojala podezření, odkud to bylo.* A říkal si teď, jak do Čikyho bušil, že otec je mrtvý, ale že to před tím ještě něco znamenalo; že si to nesmí nechat líbit. Mlátil do Čikyho a myslel i na matku, jak mu před chvílí nevěřila, a měl pocit, že ji bije taky. Potom zpomalil, protože ho najednou začaly opouštět síly. Sotva pocítil, že se Čiky začal bránit; že dostal dvě rány do brady a jednu do žaludku ještě dříve, než je lidé počali rozhánět, a že nakonec odcházel jen Čiky, protože on se musel posbírat z dlažby.

Otřásl se jako pes a šel domů.

„Ervíne,“ ozvala se matka.

„Co?“

„Máš ještě něco?“

Neodpověděl, celý se chvěl hladem. Zahalil se do pokrývky. Tohle bylo jeho jediné místo, které mu patřilo. Nemusí mluvit, nic. Zakryl si opět obličej do dlaní. A znovu čekal, až se matka ozve, jako prve, ale nestalo se to ani teď. Vlhké lepkavé šero, ještě hustší než po poledni, mu omotávalo tělo; přál si, aby je rozředil matčin hlas. Proč nedoráží, myslel si. Ta lepkavost se po něm celá rozlézala. Ticho ho vedlo jako cesta tam vedle, kde to vše ještě leží. *Když někdo umře, napadlo ho, je to docela jako nic. Ani nevzdechnout, o nic si nikomu neříkat, nikoho se neprosit a nekoukat žádostivě na tramvaj, jak projíždí odněkud někam; neokounět stále po něčem a nic nevidět a neslyšet a nemít strach. Tak to bude brzy s Miriam, problesklo mu hlavou.* Téměř jí to teď záviděl. Tak otec je od rána v té děravé houni, myslel si pak, vlastně je mrtev déle, protože *ráno to bylo teprve před chvílkou, co ještě žil.* Teď již brzy to bude celý den. Dříve, napadlo ho, na to nemyslel. Ohlédl se, aby zahlal ten ošklivý pocit. Mirka kašlala pod deku, ale tak poklidně, méně než dopoledne. Protože nemá už tolik síly. A jak tu byl skryt v šeru, zachtělo se mu náhle řvát a odehnat to všechno, a brečet, proto, že už je táta mrtvý a že ho netrápí tahle chuť po něčem. Ale jestli teď někdy přijdou pro otce, řekl si, třeba to udělají zrovna tak, jak to říkal Čiky. Zase se před ním vynořila trojúhelníková tvářička. A pak to udělají sami, pomyslel si, pro toho starce, a je přece nesporné, že hlavní a první nárok na to mají matka, Miriam a on, protože to byl *jejich* otec. A teď si jistotně vzpomněl, že otec měl zlatou stoličku, třpytnou jako úsměv, na který se v této chvíli upamatoval. Najednou ho začal opřádat strach, ale jinak než prve, že když to neudělá, přijdou pro tátu a s Miriam to dopadne, jak říkala matka. Třeba už Čiky v žoldu toho starce číhá venku, pomyslel si, až se ukáží ti chlapi s neckami, aby to spáchali společně, místo něho. Pronikl tmou a obhlédl matku. Neměla o jeho myšlenkách potuchy – svírala svůj oteklý kotník. Pololežela a zpola

seděla na posteli, docela pokroucena zírala do tmy s potemnělou, matnou září v očích.

Rychle vstal.

„Půjdu ještě něco sehnat,“ zachrčel.

A potom, když matka mlčela: „Už jdu.“ Vlétl do chodby s chvatem, který mohl být matce nápadný; ale už se jí zmocňoval nezájem. Této chodbě se prve vyhnul, aby nemusel minout *to* v dece. Kvůli tomu se prodíral škvírou ve zdi a odřel si šaty a zmenšil jejich hodnotu pro matku, kdyby tam tak musel ležet sám na těch vychladlých kamenech. Teď sem šel rovnou. Obava že přijde pozdě, že by ho mohli předběhnou ti chlapi s neckami a Čiky a stanout tam na zesvětleném konci chodby zrovna teď, mu způsobilá trhání u čelisti.

Hodně to zde páchlo; ztuchlým vlhkem, stářím zvětralých zdí a myšinou. Ne, určitě to nebylo tím, že tu ležel otec. Ale musel počkat. Sklonil se po okamžiku váhání.

To přece už není tvůj fotr, hučel sám k sobě, to byl jenom do včerejška. Teď už to nikdo není, jen tělo, z kterého nezbylo nic než váha a práce s odnášením. Budeš na něj myslet, umíňoval si, pouze v dobřem, jako kdyby se to nebylo stalo.

Houni odhrnul naráz. Nyní zavřel oči. Ale nemusel by to dělat, přiznal si hned, pro nic to nebylo. Musel je stejně vzápětí rozevřít a poohlédnout se zevrubněji. Ještě chvilku se zdržoval.

Nebude zas moci jíst, říkal si, ale zakřikl to v sobě; musí to rozmetat, aby tu bylo jenom *tohle*, a ani to. Už si nyní pouze pamatoval, *který to byl*. Pak to zkoušel. Báł se své dravosti, tlumil ji. Ale začal ho náhle pronásledovat strach, že ti chlapi s neckami a Čiky právě jdou a ještě jiná obava – že ho zde přistihnou zrovna při tom. A někde strašně daleko byl ten citron. Začal se vzdalovat, už byl na konci chodby, malý a žlutý, a zmizel. Najednou se nemohl rozpomenout, odkud citrony vlastně jsou, zda rostou na stromech anebo jako květiny. Chtěl se jenom upamatovat. Ale nikdy to asi nevěděł.

Potom zahlédl ztemnělou hranu kamene. Povšiml si ho až nyní, protože to jinak nešlo. A stále ho opřádal ten lepkavý pocit, jako by kradl. Konečně něco povolilo. Horce vydechl. Odhodil kámen.

Vstal pomalu, jako by jeho tělo a hlava na něm byla proud, někam vytékající. Otřel si ruce do kalhot. Ještě to neviděl, ale věděl, že je to ono a že mu to nesmí vypadnout z rukou. Po chvíli vylezl na světlo kanálem na druhé straně chodby.

Sotva se octl na ulici, spatřil trojúhelník Čikyho tváře. Tak vida, řekl si, přece číhal. Nezlobil se na něho. Nakonec, připustil si, je na tom on přece daleko lépe, protože to vůbec *mohl* udělat.

„Těpic, prcku,“ pozdravil.

„Ty zdechliny,“ zahučel nestrojeně Čiky. „Jdeš mi odprosit, v to aspoň doufám.“

Ervín svíral v dlani tu věc.

„Ale ty dvě,“ zazubil se Čiky, „jsem ti ulíznul jako Šmeling. A šel jsi k zemi.“

Ale Čiky si také povšiml, že má Ervín pod očima kruhy do modra, jak by to žádná rána nezbarvila, i toho, jak je pobledlý, a že něco drží v kapse.

„Zapomeň na to,“ poznamenal po chvílce dobromyslně.

„Tohle si teda vem,“ řekl potichu Ervín. Vyňal ruku z kapsy. „A přines ten citron. Ale celej, Čiky. A nenecháš si ani kousek.“

Pak otevřel dlaň. Bylo to zde, sotva vábivá skořepina zlata, v odstínu přestárlé měděnky, notně špinavé.

„Jestli je to ryzí, Ervíne,“ vydechl Čiky znalecky, „tak to máš dobrý.“

„Kdy se s tím objevíš?“ zeptal se Ervín věčně.

„Nejdřív to sem dej,“ pronesl Čiky nedočkavě a skryl to matně nazlátlé v prstech. „Ale jako prve – na půl.“

„Starou belu,“ řekl Ervín tvrdě. „Když to ségra nedostane, neudrží se ani do večera.“

„Půl si nechám,“ prohodil suše Čiky.

„Nic si nenecháš, Čiky, nebo tě zabiju.“

„Zadarmo nehrabu.“

„Nic si nenecháš,“ řekl Ervín znovu tak hněvně a zoufale. „A běž honem. A přines to. Než bude po všem.“

A najednou, jak o tom mluvil a myslel na všechno, počalo se mu opětně stahovat hrdlo vlnou něčeho, co ho zmrazovalo a protékalo tělem a štěrbinami očí; musel si představovat, jak by mohl Čiky zase přinést takový krajíček místo citronu a za to všechno; nemohl již dále hovořit, pouze chrčel; to ledové se vracelo tělem sem a tam a ochromovalo ho.

„Nejsem blázen,“ opakoval Čiky. „Buď to uděláme na polovic, nebo řeknu tvý mámě, kdes to sebral.“

„Tak běž,“ zasípal Ervín. A potom, už docela přiškrceně, jako kdyby současně přesvědčoval sám sebe: „Moc na tom záleží.“

Čiky se obratně protáhl škvírou mezi klubkem chodců. Kolem něho, aniž si toho povšiml, se ořeli dva chlapi s neckami, překrytými hadrem. Každý se jim snažil vyhnout, neboť se vědělo, co v nich nesou.

Ervínovi se nechtělo domů. Zalezl na začátek betonové stoky. Trčela mu ven pouze podlouhlá tenká hlava, vyhlížející do malé ulice, aby nezmeškal Čikyho, až se vrátí. Vše mu splývalo mlhavě s obrysy baráků a dlažebních kostek, zapuštěných do země a vyplavených dávno zaschlými dešti; nutil se koukat vzhůru k oblakům, kde poletovaly vlaštovky. Ale brečel, tak docela tiše, spíš dovnitř.

Druhé kolo

„Padne to na mne,“ řekl ten prostřední, zvaný Markýz.

„Neprorokuj,“ odpověděl mu druhý, vysoký muž.

„Vím, proč to říkám,“ opakoval sveřepě Markýz. „Nezdržuj to a dělej.“

Třetí vedle nich, trochu malý na svých devatenáct let, doposud mlčel. Netrpělivě přešlapoval, zatím co ti dva se dohadovali. „Možná,“ řekl najednou ustrašeně, „že to padne na mne.“

„Nezdržuj a poslouchej,“ okřikl ho vysoký.

Maličký k němu ostýchavě pozvedl zrak. Viděl jeho pokožku na lících, zrytou nepravidelnými obrazci jako plastickou měsíční mapu, ofotografovanou z nesmírné dálky. Zrudl a znovu zbledl jako světle zelený papír.

„Kdo si vytáhne to kratší,“ obrátil se vysoký k oběma, „ten to udělá – ledaže by se projevil jako krysa a nedodržel slovo.“

„Tak už hejbní kostrou,“ zavrčel Markýz.

„Mám to dávno udělané,“ odpověděl mu pohotově vysoký s ošklivě svráštělou tváří. Byl zřejmě o mnoho starší než oba chlapi vedle něho, a viděl jak dělá Markýzi dobře, když ho může okřikovat. Dal si to líbit. Před válkou pracoval jako sluha v astronomickém ústavu, a když se právě nepřeli, říkali mu nadneseně Velký vůz.

Markýz zkoumavě pozoroval, co dělá, a viděl, jak si vysoký srovnal do dlaně pod palec tři dřívka; a jakkoli pátravě se díval, které z těch tří je kratší, nespáčil to.

Maličký pocíťoval, jak strašně prázdná bude tahle chvíle, jestliže nic nevyřkne: „Třeba to doopravdy padne na mne,“ opakoval.

Vrhli na něho oba – ten prostřední i vysoký – pohledy vražedného opovržení, jimiž mu dali najevo, že s ním téměř nepočítají. Vypadal vedle nich jako trpaslík. Nedávno se zbavil tyfu, slezly mu z lebky vlasy a sotva se držel na nohou.

„Nezdržuj,“ okřikl ho teď zase Markýz. Pomyslel si, že prcek vyhlíží jako olýsalé přestárlé nemluvně.

„Koukni,“ obrátil se vzápětí na Markýze postarší muž s dřívky. „Jsi nejmladší. Patří se, abys táhl jako první.“

A potom, když spatřil jeho podezíravý výraz: „Ještě to zopakuj. Kdo si vytáhne kratší, ten to udělá. Jestliže ti to nevyjde, nastupuje tadyhle maličký – za ním pak případně já. Budeme se točit dokud ...“

„To už jsem slyšel miliónkrát,“ vpadl mu do řeči Markýz. „Padne to stejně na mě, nemusel bys to zdržovat.“ Poznal na maličkém, jak se třese, protože byl druhý na řadě. Svraštělý sám byl dost mazaný, napadlo ho, aby je přesvědčil, že začít musí ten nejmladší, jako by to byla přednost. Nemá smysl se zdržovat a nechat ho to vyvracet. Pojistil si všechno určitě navíc nějakým podfukem, aby to na něj nevyšlo, i kdyby tahal pětkrát. „Po mně už nikdo tahat nebude,“ zavrčel nahlas. „Můžete s tím počítat.“

Viděli na něm – maličký i ten vysoký – jak se usmívá s hrdou hořkostí, pro niž mu hned od začátku cesty přezdívali Markýz.

„Tak to ukaž,“ vyštěkl sverepě k svraštělému. Vytáhl palce, zastrčené za pásem kalhot upevněných motouzem, a pomalu vzal do malých špinavých prstů pravé ruky krajní dřívko. Dlaň svraštělého vypadala jako nějaký obrovský kopec, trčící uprostřed docela prázdné chvíle, a jeho začerněné nehty jako hráz anebo výzva. Svrchu se Markýzi zdála všechna dřevíčka stejně dlouhá. Ale ve skutečnosti bylo jen jediné kratší a to rozhodovalo o všem a on si to uvědomoval.

„Tohle беру,“ vyhrkl konečně.

Svraštělý muž rozevřel dlaň; opatrně přidržel ukazovákem druhé ruky zbylá dvě. „Padlo to na tebe,“ řekl horečně. Nechtěl, aby z toho zazněla taková úleva, neudržel ji prostě napětím v hrdle.

„Věděl jsem to,“ zahučel Markýz, opět tak sveřepě. Snažil se pouze, aby nechraptel; aby tu ztemnělou, plíživou úzkost, která mu pronikala z hrudi do hlasu, zahnal hned zpátky do krku.

Maličký docela zbělel ve tváři. Pomalu se mu vracela barva. „Tos přece nemohl vědět,“ pronesl a zamžikal ztracenýma očima.

„Nikdo z nás to nemohl vědět,“ vyhrkl vyčkávavě vysoký.

„Snad jsem tolik neřek,“ houkl nakvašeně Markýz. „Padnout to na vás, asi byste nejásali.

„Padnout to na mě,“ řekl s tichou výčitkou maličký, „udělal bych to taky.“

„Každý z nás by to musel udělat,“ podotkl rychle vysoký. „Nemá cenu se o to přít.“

Všechna předstíraná starostlivost, vyznívajíc ze slov svraštělého muže, Markýze dráždila. „Možná,“ řekl zlostně, „že taky ne. Jenže já to provedu.“

„Věděl jsem hned,“ řekl vysoký smířlivě, „že to provedeš.“

„Stačí i jeden,“ podotkl maličký.

„To vím,“ odsekl Markýz.

„A potom vyrazíme,“ řekl vysoký.

Markýz se zdržel odpovědi. Najednou měl chuť vchrstnout mu otevřeně do šupin a brázd v jeho pomuchlaném obličejí, že mu nevěří; že losování bylo zbytečné, protože padnout to na někoho z nich, prostě by nešli.

„Počkejte tu na mne,“ řekl lítostivě nahlas.

Do této chvíle tady přešlapovali, zkřehlí, poněkud stranou ostatních, za otevřeným nákladním vagonem. Směli vylézt, protože dno bylo zalité kalužemi z nočního deště a měli to místo proviantu. Stáli na tomto místě již třetí den – transport smrti – u volné koleje na slepé odnoži trati. Rozhodli se metat los – a teď padlo rozhodnutí, kdo opatří to hlavní – chléb.

„Pozor na *scharführera*,“ řekl ještě vysoký.

Markýz přehlížel terén a nenamáhal se s odpovědí; uvažoval jen o tom, jak je to mizerné, když je někdo tak obrovský pokakánek, jako ten maličký; ale nevěřil ani proradné utěšivosti vysokého muže.

Křížová trať vedla na tomto místě zelenou loukou kolem pahrbku, podél něho protínal most škarpu. Nebyla hluboká, protékalo tu něco kalného, zhoustlého úponky, hlinou a zetlelým listím. Ztěžklá, pomalá voda se prodírala mělčinou. Vagón s chlebem stál na druhém konci soupravy, vedle štábního vozu, kolem něhož hlídkoval otlý *scharführer*.

„Kašlu na rady,“ řekl najednou krátce. „Jdu.“ Oddělil se skokem od nich. Neviděl, jak za ním vytřeštili oči, malý své tmavošedé a ztracené v nepatrné tváři a vysoký smutné, hluboké a bolestné oči stárnoucího člověka.

Pohlížel nyní, jak běžel, pouze na to, co vězelo před ním – ale to bylo jasné a zářivé jako bělostnost bříz, prohýbajících se pružně na protější svahu, tak nádherně nazelenalém. Odtud k vozům mohlo být sotva padesát metrů. *Scharführer* počal svou jednotvárně se opakující obchůzku právě v tomto okamžiku, kdy on odtud vyrazil; musel to tedy stihnout tam a zpátky, dříve než se kruh jeho hlídky uzavře. Mohlo to být sto metrů. A mezi tím zdržení, než chléb vytáhne z vagonu. Utíkal a jen tušil v zádech pohledy maličkého s lysinou a toulavé oči Velkého vozu, jako dva blyštivé mečičky, zapíchnuté někam pod jeho lopatky.

Tohle byl závod, prolétlo mu hlavou, jenže místo cíle tam byl *scharführer*, který včera zmenšil stav transportu o dva chlapíky, protože hodlali udělat přesně to, co nyní zamýšlel on. Dvě kola, mysl si, tam, otáčka a nazpátek.

Vyskočil na výčnělek osy, polítý duhovým vějířem barev v olejové skvrně, a stanul na bachratém šestihranu mazničky. Prsty se přidržel řemínků splývajících dolů z plachty, drsné a vlhké, se ztvrdlými záhyby po deštích a vytáhl se vzhůru. Pocítil v tom okamžiku, jak stojí pevně, i když jen na jedné noze, tak nádherně pevně, jak snad ještě nikdy v životě nestál. Snadno prostrčil holou levičku pod plachtu, šla pouze těžko shrnout, a nedostal se hlouběji, ani když ohnul paži v lokti. Měl tenkou ruku a napadlo ho, že bylo tedy k něčemu dobré, když se tak dlouho postil. Musí se dostat na špičky jako tanečník, aby se prodloužil. Není to jenom paže, pomyslel si

horečně, je to jeřáb z masa a kostí, had, připjatý k jeho tělu, chobot a ocelové kleště, všechno.

Chvilí roztahoval prsty a hmatal jimi do prázdna. Ale pronikalo mu mezi nimi. Konečně uchopil růžek první vecky do konečků prstů. Hmatatelné znicotnění, schoulené v temnotách pod plachtou, náraz odešlo, pocítil její tvar, jako objetí, barvu a vůni, to skvostné, co polhltilo celý svět. A pak mu vyklouzla. Nesmí si zoufat. Uchopí ji teď pevněji. Když takhle ohnu ruku, řekl si, ztrácí na síle. Musí se tedy dostat výše. Potom pocítil, že na špičce nohy se dlouho neudrží a že se také dále už nedostane. Zlomím si ji, pomyslí si vztekle, ale ten chleba musím dostat na vzduch. Náhle mu něco sevřelo lýtko, ale nikdo se jej nedotkl, a proto náraz poznal, že je to křeč. Přehodil nohy, skousl zuby, pokusil se to nevnímat. Přecházelo to, zajásal v duchu, tahle noha ho už udrží lépe. Sevřel chléb a sunul se nahoru. Spadl. *Najednou se mu studeně zjevil včerejšek, když scharführer zničil oba ty chlapíky.* Měl by snad raději seskočit. Mohl by sem doběhnout znovu, ale až za chvíli. Slyšel v duchu, jak si tohle myslel, že mu Velký vůz dává dopít do dna pohár svraboviny a říká pěkně od plic, že se prve jen jalově vytahoval. A maličký by se zaručeně přidal se svou trochou, aby se sám nemusel tvářit tak ustrašeně. A snad by to později také už vůbec nešlo. Třeba je právě tenhle okamžik ze všech poslední a pak budou smět milostivě zcepenět hlady někde na trati.

Scharführer byl právě na druhé straně; Markýz zaslechl jeho kašel a řekl si s náznakem útěchy, že mu přece zbývá ještě dost času. Stihne to, ujišťoval sám sebe, poletí potom tou loukou jako ďábel. *Opět se mu to vybavilo – byl přece u toho.*

Tohle, co vytahuje, řekl si, je plátěný sáček barevných kuliček. Vůbec na tom nemůže tak děsně záležet, zda je dostane nahoru. Povede-li se mu to, bude jich jen mít víc. Když ne, nechá toho pitomého cvrnkání. Možná že to svede; rozprodá je pak klukům do praků.

Scharführer ve středu svého hlídkového kruhu vytáhl zelený šátek a oťel si nos a zarudlé oči, neboť ani on se během této cesty pořádně

nevyspal. Sem k Markýzovi dolehl jenom hluk jeho počínání. Mohl ujít kolem vagonů sotva deset nebo dvacet kroků. *Kdyby to musel dnes scharführer opakovat, jako včera, pomyslí si Markýz, udělal by to určitě bez okolků. Tahle podívaná by nestála za nic ani pro maličkého, ani pro Velký vůz. Potopil paži pod plachtu.*

Nebo jsou to jen ořechy, řekl si, z toho koloniálu vedle domu, co bydleli. Byl tam ten hoch – donesl mu sáček mouky, než odjeli z Prahy. Vždycky to tam šlo krásně šlohnout, a nikdo nic nevěděl. Tohle ani snad nejsou burské, ale náramné para ořechy, na Vánoce se toho pokaždé pročachrují hromady. Pytel je krásně rozevřený, navrch rozhrnutý jako námořnický svetr, co se nosily ke krku.

Teď si vyměnil ruce. Dostane to pěkně nahoru a pak nazdar, vezme to pekelným fofrem.

Znovu sevřel hranu chleba, ale rozezvonilo se v něm všechno na poplach. Aby seskočil, nebo že se dostane do nerovného křížku se *scharführerem* a nevyleze z toho živ. Ať si Velký vůz žehrá, že to zkaňhal, ale před maličkým by se stejně nerad ukazoval s prázdnou. *To s těmi kuličkami už si nedokáže představit. Je to jen mizernej chleba. Ta podělaná vecka. Dává mu tolik práce.* Možná, napadlo ho teď, že už je všechno stejně rozhodnuto, protože si nemohl předem spočítat všechny kroky *scharführera*. Za okamžik vystrčí ten uslintaný vojenský rypáček a podá si ho. Ale hlavně, pomyslí si s útěchou, že když se to stane, nebude to odtud vidět Velký vůz nebo ten maličký. Teď možná ale přece jen dostane tu scíplou vecku na světlo. Zaťal do ní nenávistně prsty jako by to byly skobky bez citu, odehnal bolest ve zlomeném nehtu. Má ji, tu odpornou vecku, nenáviděnou moučnou hmotu, tak tvrdou. Mohl by na ni naplít, kdyby ji tak nepotřebovali, mrchu. Krista boha, teď mu zas vyklouzne, to se přece nesmí stát, kdyby tam dostal hlouběji tu ruku, dokázal by to. Vypjal se na špičky a ohnul ještě paži. Zabolelo to tak strašně, ale nevyjekl. Skousl zuby do křečovitého pošklebku, nesmí ji pustit.